

## M. KOGĂLNICEANU DESPRE UNELE ACTE POLITICE ȘI CULTURALE ALE ACTIVITĂȚII SALE

DE

CONSTANTIN TURCU

La un secol și jumătate de la nașterea lui M. Kogălniceanu, bogata și multipla sa activitate creatoare și înnoitoare ne apare din ce în ce mai amplă, iar personalitatea sa tot mai luminoasă și mai realistă. A fost un istoric de seamă și primul editor al vechilor noastre cronici; a fost un scriitor talentat, care, deși a dat mai puține lucrări literaturii, a inițiat în schimb curentul autohton-național în literatură și în artă; a fost un om politic de mare capacitate și energie, care a dominat înfăptuirea celor mai de seamă acte politice ale istoriei noastre moderne, timp de trei decenii, de la *Dorințele partidei naționale* (1848) și până la Tratatul de la Berlin (1878). Acestea sînt: Unirea Principatelor, Improprietărea țăranilor și Independența țării.

Dar, deosebit de acestea, M. Kogălniceanu a fost un maestru al cuvîntului scris și vorbit. Discursurile lui politice și parlamentare, precum și scrisorile care se numără cu miile, sînt o încoronare strălucită a întregii sale activități<sup>1</sup>.

În paginile care urmează, publicăm o interesantă scrisoare datată din Paris, la 25 februarie 1881, și adresată de către M. Kogălniceanu lui V. Alecsandri. Ea a fost determinată de citirea raportului deputatului Andrei Vizanti, publicat în „Monitorul oficial”, în legătură cu așezarea în Cameră a bustului marelui patriot român C. Negri. În acest raport se făcuseră două afirmații inexacte și M. Kogălniceanu a ținut să restabilească adevărul.

Deputatul Vizanti afirma că imediat după data de 2 Mai 1864, cînd s-a produs „Lovitura de Stat” (dizolvarea Camerei deputaților și preluarea puterii de către domn și guvern), C. Negri, ar fi demisionat de la conducerea Agenției din Constantinopol și că n-ar fi acceptat nici să fie deputat în noua Cameră — și chiar președinte — ci s-a retras la Tg. Ocna, oarecum în semn de protest pentru actul autoritar săvîrșit de către Al. I. Cuza și M. Kogălniceanu. La acestea, M. Kogălniceanu arată că actul de la 2 Mai a fost pregătit înainte de venirea sa la guvern și că el a fost necesar pentru salvarea țării. Mai mult încă, C. Negri a conlucrat la această lege, cum și la definitivarea noii constituții, numită „Statul”, și a rămas

<sup>1</sup> Augustin Z. N. Pop, *Catalogul corespondenței lui Mihail Kogălniceanu*, Editura Academiei, R. S. România, București, 1959 (unde sînt inserate 2 240 scrisori).

*An. lingv. lit.*, T. 20, p. 215—217, Iași, 1969.

la conducerea Agenției pînă la data de 11 februarie 1866, cînd a fost destituit, odată cu detronarea lui Cuza.

Altă afirmație neîntemeiată a deputatului Vizanti, aceea că C. Negri a fost „inițiatorul, fondatorul și susținătorul cu bani al Propășirii”, este, de asemenea, dezmințită de M. Kogălniceanu, arătînd că „Propășirea” a fost întemeiată de el și de Vasile Alecsandri și că cheltuielile de editare s-au suportat de tipografia sa.

Publicăm aici textul integral al acestei scrisori, împreună cu o fotocopie. Ea se afla, înainte de ultimul război, în original, în biblioteca lui G. T. Kirileanu din Piatra Neamț<sup>2</sup>. În prezent nu mai putem ști dacă și unde mai există. Prezența ei nu a mai fost semnalată nicăieri, de la 1941 și pînă azi, nici în legătură cu M. Kogălniceanu, nici în ultimele două studii asupra lui C. Negri, apărute recent.

„Paris, 25 febr./9 mart. 1881

Iubite Basil<sup>3</sup>

În „Monitorul oficial” din 21 febr./5 mart, am citit raportul deputatului Vizanti prin care cere a se vota proiectul de lege pentru așezarea bustului lui C. Negri în Camera.

D-l Vizanti comite în acest raport două erori, una mare, alta mică.

Cea mai mare este *acea afirmațiune că după două Mai, Negri își dăte demisiunea din Agenție și că întorcîndu-se în țară, fu ales deputat în Camera de sub Statut și numit președinte, și că el refuză orice onoruri și se retrase în modesta căsuță de la Tîrgul Ocna. Astfel, adaugă d-l Vizanti, oricare să fi fost sentimentele sale de amicitie pentru persoana principeului Cuza, ele n-au mers niciodată pînă la punctul de a-l face să-și uite principiile liberale pentru care luptase toată viața! (!!!)*.

Tu știi ca și mine cum s-a făcut 2 Mai! Marea reformă nu s-a făcut decît ca o necesitate spre a salva țara. 2 Mai era pregătit încă înainte venirii mele la minister. Toate fazele s-au făcut în împreună înțelegere cu Negri. Chiar ziua de 2 Mai a fost anunțată lui Negri. Aprobarea Statutului de către Europa, și modificările la el făcute la Constantinopole, s-au urmat și obținut de către C. Negri, carele a rămas agent al țării la Constantinopole pînă după 11 februarie care l-a destituit.

Acum cealtă mică eroare este *acea că Costachi Negri ar fi fost instigatorul, fondatorul și susținătorul cu bani al Propășirii!*

Tu știi foarte bine că *Propășirea* a fost fundată de mine împreună cu tine; cheltuielile materiale au fost făcute exclusiv de tipografia mea.

Fiind interesat în amîndouă chestiunile, *personal* nu voiesc a interveni. Aparține să rectifici și una și alta. Negri este destul de bogat în fapte mari și liberale, fără să i se atribuie o apostasic și o dărnicie ce n-au făcut.

În curînd ne vom vedea.

Al tău vechi amic.

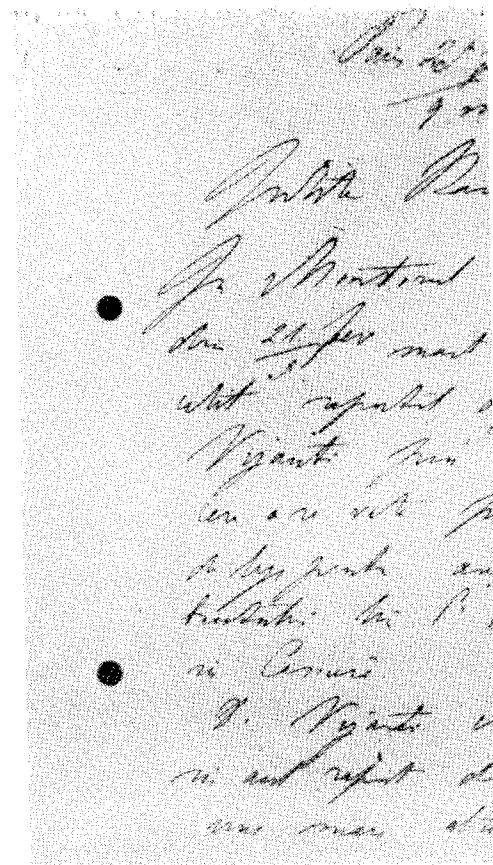
Kogălniceanu“.

\*

Se știe că „Propășirea — foaie științifică și literară” trebuia să apară săptămînal, cu începere de la 2 ianuarie 1844. Cenzura însă a interzis acest prim număr. Ea a cerut scoaterea cuvîntului „Propășirea” din titlu, reducerea „articulului pro-

<sup>2</sup> G. T. Kirileanu, *O scrisoare a lui M. Kogălniceanu către V. Alecsandri (1881)*, în „Arhiva Românească”, tomul VI, 1941, p. 83—84.

<sup>3</sup> Textul autograf este destul de anevoios la citit, dar clar ca mod de expunere și succesiune a ideilor. În transcriere am redat cîteva grafii arhaice, după regulile ortografice actuale. Astfel: așezare (asedare), erori (errori), țară (tără, terei), refuză (refusă), știi (scii), fazele (fasele), ziua (dioa), anunțată (anunțată), exclusiv (esclusiv), chestiune (cestiune); în ce privește cuvîntul „instigator” el trebuie citit „inițiator”, căci, desigur, la acesta s-a gîndit Kogălniceanu.



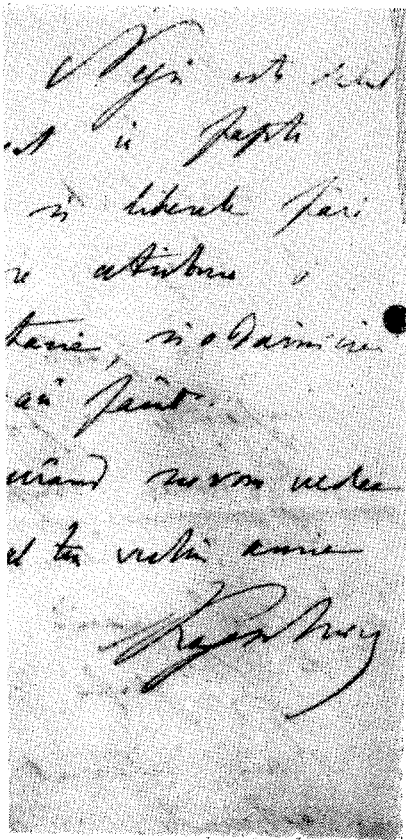
gram" cu mai mult de o treime și înlocuirea completă a articolului „Unirea Vămilelor între Moldova și Țara Românească”, scris de Ion Ghica.

Refăcut, acest prim număr a apărut la 9 ianuarie 1844 și revista a continuat până la 29 octombrie același an. Ea a fost suprimată definitiv printr-o hotărâre domnească din 11 noiembrie 1844, în timp ce M. Kogălniceanu era închis la Mănăstirea Rîșca pentru îndrăzneța pledoarie în procesul Mănăstirii Popăuți din Dorohoi, împotriva călugărilor greci.

Pe frontispiciul revistei figura numele redactorilor (V. Alecsandri, P. Balș, I. Ghica și M. Kogălniceanu), iar printre colaboratorii mai obișnuiți au fost C. Negruzzi, precum și muntenii N. Bălcescu, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, Cezar Boliac, I. Voinescu, I. Maiorescu și alții.

Motivul suspendării „Propășirii”, după Negruzzi, Alecsandri și după unele relatări contemporane, ar fi fost următoarele: publicarea *Saltei către mintea sa* de Antioh Cantemir, în traducerea lui A. Donici și C. Negruzzi, cum și publicarea nuvelei *Toderică*, scrisă de acesta din urmă, care ulterior a și fost surghiunit la moșia sa. După A. D. Xenopol, motivul a fost publicarea *Cuvîntului pentru deschiderea cursului de Istorie națională*, rostit de M. Kogălniceanu, iar N. Cartoian arată că adevărata cauză a fost faptul că M. Kogălniceanu a dat scriitorului francez filoromân J. A. Vaillant informațiile necesare pentru opera acestuia, intitulată *La Romanie*, apărută în 3 volume la Paris, în 1844<sup>4</sup>.

Încheiem această succintă prezentare, amintind că alte câteva informații noi și foarte prețioase asupra „Propășirii” s-au publicat de curînd în recentul volum de *Scrisori, Note de călătorie — M. Kogălniceanu*, apărut sub îngrijirea lui Augustin Z. N. Pop și Dan Simonescu<sup>5</sup>.



<sup>4</sup> Pentru această problemă a se vedea N. Cartoian, *Soarta unei reviste literare — Propășirea*, în „Convorbiri literare”, XLI, 1907, p. 197—204 și 416—429; Nerva Hodos, Al. Sadi Ionescu și I. Bianu, *Publicațiile periodice românești*, București, 1913, p. 526—527; R. Rosetti, *Despre cenzura în Moldova*, II, București, 1907, p. 25—26.

<sup>5</sup> Editura pentru literatură, București, 1967, 300 p.